

Förtydligande av uppdraget för Vattenfall AB

Sammanfattning

Utskottet tillstyrker att riksdagen godkänner att uppdraget för Vattenfall AB ska förtydligas i enlighet med vad regeringen anger i propositionen (prop. 2009/10:179). Detta innebär att Vattenfall ska generera en marknads- mässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget tillhör ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion. Utskottet anser att regeringen har lyckats med att ge de förtydligade ägardirektiven en sådan utformning att de oklarheter som har funnits och som bl.a. har påtalats av Riksrevisionen vid ett par tillfällen kommer att undanröjas.

När det gäller frågan om uppföljning av Vattenfalls roll i energiomställningen anser utskottet att regeringens avsikt att använda EU:s 2020-mål som referenspunkt är mycket bra. Därmed kommer det att bli möjligt att utvärdera om Vattenfall verkligen är ett av de bolag som leder utvecklingen mot minskade utsläpp av klimatgaser och ökad andel förnybar energi samt aktivt verkar för en effektivare energianvändning. I detta sammanhang framhåller utskottet vikten av att regeringen fortlöpande håller riksdagen informerad om Vattenfalls utveckling och verksamhet.

Utskottet avstyrker den motion som väckts med anledning av propositionen. I en reservation (s, v, mp), som följer upp motionen, yrkas avslag på regeringens förslag. Riksdagen bör uppmana regeringen att återkomma med ett nytt förslag i enlighet med vad som förordas i motionen, anser reservanterna.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden	5
Propositionen	5
Bakgrund	5
Något om Vattenfalls verksamhet och omvärld	6
Förtydligande av uppdraget för Vattenfall	8
Konsekvenser	9
Motionen	9
Vissa kompletterande uppgifter	10
Tidigare riksdagsbehandling	10
Granskning av konstitutionsutskottet	11
Information av statssekreterare Ola Alterå	11
Extra bolagsstämma	11
Utskottets ställningstagande	11
Reservation	14
Förtydligande av uppdraget för Vattenfall AB (s, v, mp)	14
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	17
Propositionen	17
Följdmotionen	17

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Förtydligande av uppdraget för Vattenfall AB

Riksdagen godkänner att uppdraget för Vattenfall AB, i stället för vad som tidigare beslutats, förtydligas enligt regeringens förslag. Därmed bifaller riksdagen proposition 2009/10:179 och avslår motion 2009/10:N18 yrkandena 1 och 2.

Reservation (s, v, mp)

Stockholm den 20 maj 2010

På näringsutskottets vägnar

Carl B Hamilton

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carl B Hamilton (fp), Björn Hamilton (m), Hans Rothenberg (m), Carina Adolfsson Elgestam (s), Maria Plass (m), Jan Andersson (c), Alf Eriksson (s), Marie Weibull Kornias (m), Karin Åström (s), Mikael Oscarsson (kd), Staffan Anger (m), Kent Persson (v), Börje Vestlund (s), Liselott Hagberg (fp), Per Bolund (mp), Renée Jeryd (s) och Eva-Lena Jansson (s).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlas

- proposition 2009/10:179 om förtydligande av uppdraget för Vattenfall AB (publ)
- en motion som väckts med anledning av propositionen.

Statssekreterare Ola Alterå, Näringsdepartementet, har inför utskottet lämnat information i ärendet.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner att uppdraget för Vattenfall AB, i stället för vad som tidigare beslutats, förtydligas enligt följande. Vattenfall ska generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget tillhör ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner att uppdraget för Vattenfall AB ska förtydligas enligt vad regeringen anger. Detta innebär att Vattenfall ska generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget tillhör ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion. Utskottet anser att regeringen har lyckats med att ge de förtydligade ägardirektiven en sådan utformning att de oklarheter som har funnits och som bl.a. har påtalats av Riksrevisionen vid ett par tillfällen kommer att undanröjas.

Jämför reservation (s, v, mp).

Propositionen

Bakgrund

Riksdagen beslutade 1991 att överföra huvuddelen av verksamheten i Statens vattenfallsverk till ett aktiebolag, Vattenfall AB (publ), och att avskilja verksamheten i storkraftnätet till en särskild organisation (prop. 1990/91:87, bet. 1990/91:NU38; prop. 1991/92:49, bet. 1991/92:NU10). I den näringspolitiska propositionen 1991 (prop. 1990/91:87) angavs att det viktigaste motivet till att föra över huvuddelen av Vattenfalls verksamhet från affärsverk till bolag var att effektivisera förvaltningen av statens kapital. Genom bolagiseringen skulle bl.a. effektivisering och rationalisering av Vattenfalls verksamhet underlättas, liksom anpassningen till den fortgående internationaliseringen av elmarknaden. Bolagsformen skulle ge Vattenfall ökade möjligheter att ta till vara affärsmöjligheter i Sverige och utomlands samt att konkurrera på lika villkor med övriga företag på den europeiska elmarknaden.

År 1997 beslutade riksdagen (prop. 1996/97:84, bet. 1996/97:NU12) att som ett led i energipolitiken och omställningen till en hållbar svensk energiförsörjning förändra Vattenfalls uppdrag så att bolaget inom ramen för kravet på affärsmässighet skulle ägna särskild uppmärksamhet åt utvecklingen av ny elproduktionsteknik och därmed bidra till en ekologiskt och ekonomiskt hållbar svensk energiförsörjning. Riksrevisionen kritiserade 2004 i rapporten Vattenfall AB – uppdrag och statens styrning (RiR 2004:18) regeringen för att otydliga formuleringar av Vattenfalls eventuella bidrag till genomförandet av svensk miljö- och energipolitik skapat utrymme för olika tolkningar. På bolagsstämman 2005 genomfördes en ändring av Vattenfalls bolagsordning så att ändamålsparagrafen fick tillägg

att bolaget inom ramen för kravet på affärsmässighet ska vara ledande i omställningen till en ekologiskt och ekonomiskt hållbar svensk energiförsörjning. Riksrevisionen kritiserade 2007 ånyo regeringen i rapporten Vattenfall – med vind i ryggen? (RiR 2007:29) och konstaterade att flera av de begrepp som förekommer i bolagsordningens tillägg lämnar utrymme för olika tolkningar. Mot bakgrund av detta meddelade regeringen i budgetpropositionen för 2008 (prop. 2007/08:1 utg.omr. 24 Näringsliv) sin avsikt att föreslå riksdagen ett förtydligt uppdrag för Vattenfall.

Något om Vattenfalls verksamhet och omvärld

Vattenfalls omsättning uppgick 2009 till 205,4 miljarder kronor. Bolaget är Europas femte största elproducent och den största värmeproducenten. Vattenfalls huvudprodukter är el, värme och gas. Inom el agerar Vattenfall i produktion, transmission, distribution och försäljning och inom värme i produktion, distribution och försäljning. Bolaget bedriver också utvinning och försäljning av gas, energihandel samt brunkolsbrytning. Verksamhet bedrevs under 2009 i Sverige, Danmark, Finland, Tyskland, Polen, Nederländerna, Belgien och Storbritannien. Koncernen har ca 40 000 anställda, varav ca 75 % finns utanför Norden. Av bolagets resultat genereras 65 % utanför Norden.

Vattenfall producerade 159 TWh el och 38 TWh värme under 2009. Bolaget svarade för ca 47 % av den svenska, ca 23 % av den nordiska, ca 5 % av den europeiska och ca 1 % av den globala elproduktionen. Vattenfalls resultat kommer till mer än 95 % från el- och värmeproduktion. Bolagets totala elproduktion bestod 2009 till 51 % av fossilkraft, 26 % av kärnkraft, 21 % av vattenkraft, 1 % av biomassa och 1 % av vindkraft. Staten har ett avkastningsmål för Vattenfall om 15 % av eget kapital per år, mätt över en konjunkturcykel. Under de senaste tio åren har bolaget i genomsnitt haft en avkastning på denna nivå. Åren 2008 och 2009 har Vattenfall dock haft en avkastning på eget kapital som var ca 7 miljarder kronor lägre än avkastningsmålet, vilket beror delvis på en ökande investeringstakt i verksamheter med lägre lönsamhet. Driftsstörningar under 2008 och 2009 i de tyska och svenska kärnkraftsverksamheterna har bidragit till ett sämre resultat med totalt ca 10 miljarder kronor. Vattenfall har ett omfattande investeringsprogram, eftersom ungefär hälften av den befintliga installerade kapaciteten inom kärn- och fossilkraft kommer att behöva bytas ut under 2025–2035. Investeringarna uppgick 2009 till 103 miljarder kronor.

Den europeiska energiindustrin har sedan mitten av 1990-talet genomgått fundamentala förändringar. Avreglering av energimarknaderna har inneburit en omstrukturering av industrin samt ökad konkurrens och därmed högre effektivitet. Utvecklingen har gått från väsentligen nationella marknader dominerade av offentligt ägda bolag som etablerats för att säkra en stabil, nationell och lokal energiförsörjning till en i många avseenden europeisk och konkurrensutsatt marknad. Av Europas större energibo-

lag är det nu enbart Vattenfall och franska EDF där staten är majoritetsägare. Avregleringen i Europa har lett till en kraftig konsolidering av energiindustrin. År 2006 hade de tio största energibolagen i Europa 38 % av sina intäkter utanför sina respektive traditionella hemmamarknader, vilket ska jämföras med 9 % under 1995. Internationaliseringen av energimarknaderna innebär att samarbetet inom EU spelar en central roll, vilket kommer till uttryck i EU:s klimat- och energipaket med mål för 2020 – EU:s 2020-mål. Dessa mål innebär minskade utsläpp av växthusgaser med 20 % jämfört med nivån 1990, en andel på minst 20 % förnybar energi av den totala energianvändningen samt 20 % effektivare energianvändning till 2020. Riksdagen beslutade våren 2009 mot denna bakgrund om nya mål för den svenska klimat- och energipolitiken (prop. 2008/09:162, bet. 2008/09:MJU28 och prop. 2008/09:163, bet. 2008/09:NU25), som innebär bl.a. att andelen förnybar energi år 2020 ska vara minst 50 % av den totala energianvändningen, att det har satts ett mål om 20 % effektivare energianvändning uttryckt som ett sektorsövergripande mål om minskad energiintensitet om 20 % mellan 2008 och 2020 och att utsläppen av Sveriges växthusgaser ska vara 40 % lägre 2020 än 1990. Elproduktionen inom EU har för närvarande följande fördelning: drygt hälften genom förbränning av kol och gas, drygt en fjärdedel genom kärnkraft, 9 % genom vattenkraft, 4 % genom vindkraft och resterande 7 % genom mestadels förbränning av biomassa och olja.

Regeringen har, tillsammans med styrelsen och ledningen för Vattenfall, gjort en analys av bolagets framtid mot bakgrund av de drivkrafter och strategier för framtida värdeskapande som beskrivits i propositionen. De utmaningar bolaget står inför kräver fokus på konsolidering och effektivisering – snarare än på förvärvsdriven tillväxt – för att därigenom skapa värde och nå ägarens avkastningsmål. Detta är nödvändigt för framtida lönsamhet samt för att generera tillräckliga medel för ny- och återinvesteringar på en marknad som styrs av EU:s klimatmål och mål om en ökad andel förnybar energi. Både avyttringar och värdeskapande förvärv som stöder den strategiska inriktningen kan dock bli aktuella framöver. Vattenfalls kärnkompetens ligger inom produktionsområdet. Ambitionen att minska utsläppen av koldioxid kommer att leda till att el kommer att spela en allt större roll i den totala energiförsörjningen och till en kraftfull tillväxt för elproduktion med låga utsläpp. En ledande position i koldioxid-effektiv teknik och hållbar energiproduktion är därför en viktig komponent för framtida värdeskapande för Vattenfall. Detta har också påverkan på varumärket. Lönsamhet och en ledande position inom hållbar energiproduktion är grundläggande för Vattenfalls långsiktiga värdeskapande och är också en förutsättning för att Vattenfalls varumärke ska inge det förtroende som krävs av en internationell koncern med verksamhet på många olika marknader.

Förtydligande av uppdraget för Vattenfall

Regeringen föreslår att riksdagen ska godkänna att uppdraget för Vattenfall förtydligas i enlighet med följande. Vattenfall ska generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget tillhör ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion.

Otydligheten i det tillägg som gjordes i Vattenfalls bolagsordning 2005 om att bolaget inom ramen för affärsmässighet ska vara ledande i omställningen till en ekologiskt och ekonomiskt hållbar *svensk* energiförsörjning gäller bl.a. den geografiska avgränsningen. Vattenfall är ett internationellt bolag med mer än hälften av produktionen och intäkterna från marknader utanför Sverige. Den nordiska elmarknaden är dessutom så integrerad att det är svårt att definiera exakt vad som avses med svensk energiförsörjning. Regeringen anser att svenska staten ska vara en ansvarsfull ägare till koncernen Vattenfall och att bolaget ska bedriva föredömlig verksamhet med utgångspunkt i rådande förutsättningar, oavsett på vilken marknad bolaget agerar. Därmed bör alla geografiska avgränsningar utgå ur bolagsordningen.

Otydligheten manifesteras även i den avvägning som måste göras mellan affärsmässighet och begreppet i tillägget i den nuvarande bolagsordningen om "ledande i omställningen". Detta har bl.a. Riksrevisionen kritiserat. Regeringen anser att lönsamhet är grundförutsättningen för Vattenfalls verksamhet och överlevnad. Energitillgång och distribution är dessutom verksamheter med mycket kapitalkrävande investeringar. En marknadsmässig avkastning måste därför vara utgångspunkten för all verksamhet i Vattenfall.

Hotet om stora klimatförändringar är en av de största utmaningarna. Regeringen har varit pådrivande i arbetet med att forma gemensamma, legalt bindande klimat- och energimål för EU till 2020. Dessa målsättningar kommer under 2010 att omsättas i nationella handlingsplaner för att öka andelen förnybara energikällor i alla länder där Vattenfall är verksam. Det handlar om en minskning av utsläppen av växthusgaser med 20 % jämfört med 1990 års nivå, 20 % andel förnybar energi av den totala energianvändningen samt 20 % effektivare energianvändning.

Mot den angivna bakgrunden anser regeringen att ägarens uppdrag till Vattenfall bör vara att generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget tillhör ett av de bolag som leder utvecklingen mot miljömässigt hållbar energiproduktion. En sådan inriktning överensstämmer med regeringens strävan att de grundläggande värderingar om miljöhänsyn och globalt ansvar som vägleder Sverige i klimatpolitiken och politiken för global utveckling också ska gälla när staten uppträder i rollen som bolagsägare. Därför ska Vattenfall, bland jämförbara europeiska bolag, tillhöra de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion. Detta innebär inte någon kortsiktig omvandling av Vattenfall till ett nischbolag som enbart

ska äga förnybar eller koldioxidfri produktion. Vattenfalls startpunkt för förändringsprocessen är en internationell verksamhet och en bred produktionsportfölj.

Konsekvenser

Det förtydligande av Vattenfalls uppdrag som föreslås måste på ett tydligt sätt kunna följas upp och redovisas till ägaren, sägs det i propositionen. Regeringens riktlinjer för extern rapportering för företag med statligt ägande innebär bl.a. att dessa företag ska följa samma riktlinjer och normer som börsnoterade företag i fråga om finansiell rapportering. En uppföljning av de ekonomiska målen för Vattenfall och andra statligt ägda företag redovisas i regeringens årliga skrivelse till riksdagen om företag med statligt ägande. Av regeringens ägarpolicy framgår att statligt ägda företag ska vara föredömen vad gäller miljömässigt och socialt ansvarstagande. För att följa upp företagens samhällsansvar (Corporate Social Responsibility, CSR) kräver den svenska regeringen numera en årlig hållbarhetsredovisning av samtliga statligt ägda företag enligt internationella riktlinjer (Global Reporting Initiative) för hållbarhetsredovisning. De krav ägaren ställer på bolaget bör också kunna följas upp på ett tydligt sätt och redovisas för riksdagen, vilket Riksrevisionen påpekat.

Utifrån det föreslagna förtydligandet av uppdraget blir EU:s 2020-mål en naturlig referenspunkt för Vattenfalls rapportering vad avser utvecklingen mot hållbar energiproduktion, anser regeringen. Det gör det möjligt att utvärdera huruvida Vattenfall bland jämförbara bolag tillhör ett av de bolag som leder utvecklingen mot minskade utsläpp av klimatgaser och ökad andel förnybar energi samt aktivt verkar för en effektivare energianvändning. På längre sikt kan även andra utvärderingsmått än dessa bli aktuella för att följa upp Vattenfalls arbete för att uppnå en hållbar energiproduktion.

Motionen

I motion 2009/10:N18 (v, s, mp) yrkas avslag på propositionen. Vidare föreslås att riksdagen, genom ett tillkännagivande, ska uppmana regeringen att återkomma till riksdagen med förslag till nytt uppdrag för Vattenfall.

Motionärerna känner en stark oro för att regeringen saknar tillräcklig kraft att förverkliga de politiska mål som Vattenfall har att uppfylla. Informationen till riksdagen har också varit undermålig, bl.a. när det gäller Vattenfalls kärnkraftsverksamhet i Tyskland. Ytterligare exempel på regeringens misslyckande med styrningen av Vattenfall utgör bolagets reviderade investeringsplan med ökade investeringar i kolkraftverk, brunkolsbrytning och kärnkraft samt minskade investeringar i förnybara energikällor

såsom vindkraft, menar motionärerna. De riktar därför skarp kritik mot regeringens styrning av Vattenfall och anser att regeringen måste vara en tydligare ägare av Vattenfall.

Regeringen har, trots upprepade löften, inte lyckats få fram ett nytt ägardirektiv förrän nu, påpekar motionärerna. De anser att det föreslagna nya uppdraget innebär en förändring till det sämre. Vattenfall ska inte längre vara ledande i energiomställningen utan endast "ett av de bolag" som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion. De menar att detta är ett steg i fel riktning och vill i stället förtydliga Vattenfalls uppdrag som det ledande företaget i energiomställningen. Samtidigt stöder de regeringens förslag om att alla geografiska avgränsningar ska utgå ur bolagsordningen.

Vattenfalls avkastning har minskat de senaste åren, erinrar motionärerna om. Regeringen måste följa upp hur Vattenfalls senaste investeringar påverkar bolagets resultat även på längre sikt. Motionärerna vill vidare, mot bakgrund av uppgifter i medierna om att Vattenfall överväger en försäljning av elnäten i Sverige, klargöra att de inte anser att detta är lämpligt.

Motionärerna betonar att Vattenfall ska vara ledande i omställningen av energisystemet och pådrivande i energiomställningen i Sverige och Europa, dvs. på alla de marknader där bolaget är verksamt. Det gäller även relevanta dotterbolag. Motionärerna ser det som självklart att Vattenfall ska kvarstå i helstatlig ägo och vara ett modernt, affärsmässigt drivet och framåtsyftande bolag. Vattenfall ska öka sina investeringar i förnybar energiproduktion och inte bygga nya kärn- eller kolkraftverk. Bolaget ska vara en aktiv part i arbetet för ökad energieffektivisering och kontinuerligt minska utsläppen av växthusgaser, anför motionärerna. Deras vision är att Vattenfalls energiförsörjning ska baseras helt på förnybar energi. Bolaget ska vidare vara en strategisk partner till basindustrin och bör, inom ramen för EU:s statsstödsregler och miljömässiga krav, möjliggöra konkurrenskraftiga priser för den svenska elintensiva industrin.

Vissa kompletterande uppgifter

Tidigare riksdagsbehandling

Riksdagen avslog i mars 2010 tolv motioner med olika synpunkter och förslag beträffande Vattenfall, bl.a. om förtydligat uppdrag (bet. 2009/10: NU4). I sitt ställningstagande hänvisade utskottet till att regeringen skulle återkomma till riksdagen i frågan under våren men poängterade samtidigt att det är av stor vikt att de aviserade ägardirektiven klargör Vattenfalls roll och ställning så att den osäkerhet som varit kring bolaget i detta avseende upphör. I en reservation (s, v, mp) föreslogs att riksdagen genom ett tillkännagivande dels skulle uttala att Vattenfall ska kvarstå i statlig ägo, dels skulle uppmana regeringen att förtydliga Vattenfalls uppdrag att vara ledande i omställningen till en uthållig energiförsörjning. I en komplette-

rande reservation (mp) föreslogs därutöver att riksdagen genom ytterligare ett tillkännagivande skulle uppmana regeringen att ställa mer preciserade krav när det gäller Vattenfalls roll i fråga om utfasning av kolkraft m.m.

Granskning av konstitutionsutskottet

Konstitutionsutskottet ska i sitt granskningsbetänkande (bet. 2009/10: KU20) behandla två anmälningar (s, v, mp respektive s) om regeringens styrning av Vattenfall. Betänkandet planeras bli justerat den 1 juni 2010.

Information av statssekreterare Ola Alterå

Statssekreterare Ola Alterå, Näringsdepartementet, lämnade vid utskottets sammanträde den 6 maj 2010 information med anledning av propositionen och svarade på ledamöternas frågor.

Extra bolagsstämma

Efter riksdagens beslut kommer, enligt uppgift från Näringsdepartementet, ändringar att göras i bolagsordningen i enlighet med riksdagens beslut. En extra bolagsstämma planeras att äga rum under sommaren.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar att regeringen nu har lagt fram förslaget om förtydligande av uppdraget för Vattenfall. Vid sitt ställningstagande till ett antal motioner om Vattenfall i februari 2010 (bet. 2009/10:NU4) framhöll utskottet, som nämnts, vikten av att de då aviserade ägardirektiven skulle klargöra Vattenfalls roll och ställning.

Utskottet anser att regeringen har lyckats med att ge de förtydligade ägardirektiven en sådan utformning att de oklarheter som har funnits och som bl.a. har påtalats av Riksrevisionen vid ett par tillfällen kommer att undanröjas. Samtidigt vill utskottet framhålla att det är en fråga om avvägning att i den relativt kortfattade och övergripande form som en ändamålsparagraf i bolagsordningen utgör uttrycka ägarens direktiv för bolaget.

En kritik som Riksrevisionen har framfört gällde den geografiska avgränsning till svensk energiförsörjning som för närvarande finns i bolagsordningen. Vattenfall är ett bolag med verksamhet i flera länder. Mer än hälften av produktionen och intäkterna kommer från marknader utanför Sverige. Den nordiska elmarknaden är redan starkt integrerad, och utvecklingen går mot ytterligare integration. Mot denna bakgrund ser utskottet det som naturligt att regeringen i det föreslagna, förtydligade uppdraget för Vattenfall helt tar bort geografiska avgränsningar. Utskottet noterar att det i motion 2009/10:N18 (v, s, mp) uttalar stöd för denna förändring.

En annan punkt i Riksrevisionens kritik avsåg den motsättning som ansågs kunna finnas mellan affärsmässighet och att bolaget samtidigt skulle vara ledande i omställningen av energisystemet. Utskottet delar regeringens bedömning att lönsamhet är centralt för Vattenfalls verksamhet. För att kunna spela en roll i omställningen av energisystemet måste bolaget ha stabila, ekonomiska resurser. Produktion och distribution av energi är kapitalintensiva verksamheter som kräver stora investeringar. Utskottet ser marknadsmässighet som ett centralt begrepp, om Vattenfall ska kunna spela den roll i energiomställningen som utskottet förordar. Regeringens förslag om att Vattenfalls uppdrag ska formuleras på det sättet att bolaget ska generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget tillhör ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion har därmed utskottets fulla stöd.

I den aktuella motionen görs sak av att man i det föreslagna, förtydligade uppdraget använder uttrycket "*ett av de bolag*" som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion, vilket tolkas som en nedtrappning av ambitionerna när det gäller omställningen av energisystemet. Utskottet ser denna tolkning som ett medvetet misstänkliggörande av vad regeringen vill åstadkomma med det statliga Vattenfall. Regeringens ambition är i stället att andelen förnybar energi i Vattenfalls investeringar ska öka, vilket, enligt vad som framkom vid den information som statssekreterare Ola Alterå lämnade till utskottet, också kommer att ske.

När det gäller frågan om uppföljning av Vattenfalls roll i energiomställningen, som också var föremål för kritik av Riksrevisionen, anser utskottet att regeringens avsikt att använda EU:s 2020-mål som referenspunkt är mycket bra. Därmed kommer det att bli möjligt att utvärdera om Vattenfall verkligen är ett av de bolag som leder utvecklingen mot minskade utsläpp av klimatgaser och ökad andel förnybar energi samt aktivt verkar för en effektivare energianvändning.

I detta sammanhang vill utskottet framhålla vikten av att regeringen fortlopande – och på Näringsdepartementets initiativ – håller riksdagen informerad om Vattenfalls utveckling och verksamhet. Detta är angeläget oberoende av majoritetsförhållandena i riksdagen och därmed vilken regering som har ägaransvaret för bolaget.

I motionen från oppositionsföreträdarna berörs frågan om det statliga ägandet av Vattenfall. Här vill utskottet erinra om vad regeringen har sagt om att det inte är aktuellt med något ändrat ägande av bolaget under denna mandatperiod. Ytterligare en fråga som tas upp i motionen gäller en eventuell försäljning av Vattenfalls elnät i Sverige. Utskottet konstaterar att denna fråga inte är aktuell i propositionen. Slutligen vill utskottet också något kommentera vad som sägs i motionen om att Vattenfall ska möjliggöra konkurrenskraftiga priser för den elintensiva industrin. Detta ska, enligt motionärerna, ske inom ramen för EU:s statsstödsregler. Att EU:s statsstödsregler ska följas är för utskottet en fullständig självklarhet. Lika

självkärl är det att det är upp till den elintensiva industrin att söka konkurrenskraftiga energipriser i avtal med Vattenfall eller andra energibolag. Detta är inte ett område där staten som ägare av Vattenfall bör agera.

Med det anförda tillstyrker utskottet propositionen och avstyrker den aktuella motionen.

Reservation

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservation.

Förtydligande av uppdraget för Vattenfall AB (s, v, mp)

av Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Karin Åström (s), Kent Persson (v), Börje Vestlund (s), Per Bolund (mp), Renée Jerryd (s) och Eva-Lena Jansson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag om att uppdraget för Vattenfall AB, i stället för vad som tidigare beslutats, ska förtydligas enligt vad regeringen anger och tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2009/10:N18 yrkandena 1 och 2 samt avslår proposition 2009/10:179.

Ställningstagande

Riksdagen bör, som anförs i motion 2009/10:N18 (v, s mp), avslå propositionen och genom ett tillkännagivande uppmana regeringen att återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till uppdrag för Vattenfall i enlighet med vad som förordas i motionen.

Inledningsvis vill vi notera det anmärkningsvärda i regeringens sätt att hantera frågan om nya ägardirektiv för Vattenfall. Under flera år har sådana efterlysts av oppositionen, och regeringen har återkommande utlovat att nya ägardirektiv ska presenteras. När regeringen nu äntligen föreslår ett förtydligt uppdrag till Vattenfall innebär det dock en förändring till det sämre. Nu ska Vattenfall inte längre vara ledande i energiomställningen utan endast vara "ett av de bolag" som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion. Vi menar att det är att ta ett steg i fel riktning och vill i stället förtydliga Vattenfalls uppdrag som det ledande företaget i energiomställningen.

Under senare tid har det varit stor turbulens kring Vattenfall. Det har handlat om Vattenfalls ekonomiska ansvar för eventuella olyckor i dotterbolagets verksamhet i Tyskland, köpet av företaget Nuon och Vattenfalls rättstvist med Tyskland angående miljökraven på det nya kolkraftverket i Hamburg. Det som har skett och det sätt som regeringen har kommenterat det på har väckt en mängd frågor kring både regeringens klimat- och energipolitik och styrningen av Vattenfall. Intrycket är att det saknas en tydlig styrning från regeringens sida. Informationen till riksdagen har också varit undermålig. Näringsminister Maud Olofsson har uppgett att kontrollavtalet

som gäller Vattenfalls dotterbolags kärnkraftsverksamhet i Tyskland varit känt för regeringen sedan åtminstone våren 2009, men i regeringens senaste skrivelse till riksdagen om statliga företag, avlämnad i juli 2009, finns inte avtalet omnämnt.

Regeringens misslyckande med energipolitiken och styrningen av Vattenfall framgår också av den reviderade investeringsplan som bolaget har presenterat. Enligt denna ökar investeringarna i kolkraftverk, brunkolsbrytning och kärnkraft, medan investeringarna i förnybara energikällor som vindkraft minskar. Skarp kritik kan riktas mot regeringens styrning av Vattenfall.

År 2005 beslutade den dåvarande regeringen om ett tillägg i bolagsordningen vilket innebar att Vattenfall ska vara ledande i omställningen till en uthållig svensk energiförsörjning. Riksrevisionen konstaterade i en granskning 2007 att det utvidgade uppdraget hade fått genomslag i bolagets interna styrning och återrapportering. Ett flertal satsningar hade gjorts, framför allt inom vindkraft. Formuleringen av bolagsordningens tillägg skapade dock utrymme för olika tolkningar och försvårade möjligheten till uppföljning, ansåg Riksrevisionen. Därför borde uppdraget förtydligas och återrapporteringen till regeringen, liksom regeringens rapportering till riksdagen, fördjupas. Regeringen har dock inte vidtagit några åtgärder utan har tvärtom, trots upprepade löften om motsatsen, inte presenterat något nytt ägardirektiv förrän nu.

En otydlighet i den nuvarande ändamålsparagrafen som Riksrevisionen påtalade och som rörde den geografiska avgränsningen vill regeringen undanröja. I det föreslagna nya uppdraget för Vattenfall har alla geografiska avgränsningar utgått. Ett sådant förtydligande anser även vi bör göras.

Vattenfalls avkastning har minskat de senaste åren. Regeringen säger i propositionen att detta delvis beror på ökad investeringstakt i verksamheter med lägre lönsamhet. De driftstörningar som har förekommit under 2008 och 2009 i de tyska och svenska kärnkraftsverksamheterna har bidragit till ett totalt ca 10 miljarder kronor sämre resultat. Vi menar att regeringen noga måste följa upp hur Vattenfalls senaste investeringar påverkar bolagets resultat även på längre sikt.

Hur regeringen ser på Vattenfalls framtid som ett helstatligt bolag framgår inte av propositionen, men statsminister Fredrik Reinfeldt har tidigare öppnat för att släppa in externa minoritetsägare i bolaget. Vi anser att Vattenfall ska kvarstå i helstatlig ägo.

Regeringen anger att förslaget om nytt uppdrag till Vattenfall inte innebär någon kortsiktig omvandling till ett nischbolag som enbart ska äga förnybar och koldioxidfri produktion. Vi menar att det behövs en vision om att Vattenfalls energiförsörjning på längre sikt ska baseras helt på förnybar energi. Vi vill vidare rikta kritik mot regeringens användning av begreppet koldioxidneutral. I propositionen sägs att kärnkraften är koldioxidneutral. Om hänsyn tas till alla led i kärnbränslecykeln, från urangruvan till slutförvaret, är det dock uppenbart att kärnkraften inte är koldioxidfri.

Vi vill också, med hänvisning till uppgifter i medierna om en försäljning av Vattenfalls elnät i Sverige, framhålla att vi inte anser att detta är lämpligt. Oligopolsituationen på den svenska energimarknaden, med tre stora energibolag, innebär att en försäljning av Vattenfalls nätverksamhet skulle kunna förvärra denna situation.

Vi anser, som nämnts, att riksdagen ska uppmana regeringen att återkomma till riksdagen med ett nytt förslag till förtydligt uppdrag för Vattenfall. Ett nytt uppdrag ska klargöra att Vattenfall ska vara ledande i omställningen av energisystemet och pådrivande i energiomställningen i Sverige och Europa, dvs. på alla de marknader där bolaget är verksamt. Det gäller även relevanta dotterbolag. Vidare ska gälla att Vattenfall ska kvarstå i helstatlig ägo och vara ett modernt, affärsmässigt drivet och framåtsyftande bolag. Bolaget ska öka sina investeringar i förnybar energiproduktion och inte bygga nya kärn- eller kolkraftverk. Vi vill att Vattenfall ska vara en aktiv part i arbetet för ökad energieffektivisering och att bolaget kontinuerligt ska minska utsläppen av växthusgaser. Vår vision är att bolagets energiproduktion ska baseras helt på förnybar energi. Vattenfall ska vidare, enligt vår mening, vara en strategisk partner till basindustrin och bör, inom ramen för EU:s statsstödsregler och miljömässiga krav, möjliggöra konkurrenskraftiga priser för den svenska elintensiva industrin.

Med det anförda avstyrker vi propositionen och tillstyrker motion 2009/10:N18 (v, s, mp).

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2009/10:179 Förtydligande av uppdraget för Vattenfall AB (publ):

Riksdagen godkänner att uppdraget för Vattenfall AB (publ), i stället för vad som tidigare beslutats, förtydligas enligt regeringens förslag (avsnitt 5).

Följdmotionen

2009/10:N18 av Kent Persson m.fl. (v, s, mp):

1. Riksdagen avslår regeringens proposition 2009/10:179 Förtydligande av uppdraget för Vattenfall AB (publ).
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med förslag till nytt uppdrag för Vattenfall AB.